

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2 Člověk a svět (praktická filozofie)

Co je filozofie

Již samo kladení si určitých otázek je jistým „filozofováním“. Kdo klade otázky ?

Ten, kdo neví a anebo kdo ví. Když položí otázku, musím již předem něco vědět.

Nevědomost spočívá v neschopnosti položit otázku, což vede přejímání hotových odpovědí a hotových názorů. Každý z nás tedy nese s sebou mnoho rolí, v nichž se musí osvědčit a v nichž si musí pokládat a patřičně zodpovídat otázky.

Jsem člověk a prostředím člověka je svět, do kterého byl vržen svým zrozením.

Ústřední otázka člověka je otázka světa a mého vztahování se k němu: jak se ve světě osvědčím jako člověk.

„I kdybychom snad mohli být učením učeností druhého, moudřími můžeme být jen moudrostí vlastní,“ říká francouzský Michel de Montaigne /dmonteň/.

1.2.1 Vznik filozofie, jaký má smysl, mýtus

Filozofie = láska k moudrosti (z. řec. filein – milovat a sofia - moudrost)

Filozofie je nauka o nejobecnějších zákonitostech přírody, člověka a jeho vědomí. Je pro ní charakteristické úsilí o vidění světa jako celku.

Smysl filozofie

Současná filozofie má vyvádět lidstvo ze slepé víry v to, v co se právě věří, ke kritickému pohledu na svět. Tato cesta nás vede od zaslepenosti (a nekritické poslušnosti) ke svobodě a odpovědnosti.

K zamyšlení

Starořecký filozof Thales prý spadl při pozorování hvězd do zahradní jámy s odpadky a služebná se mu vysmívala: „Ty si myslíš, Thalete, že poznáš, co je na nebi, když nejsi s to, abys věděl, co je pod tvýma nohama?“ Posměch a výtka nepraktičnosti stíhá filozofii již od jejího počátku. Lidé se takovým posmívají, protože oni nemohou spadnout do jámy jen proto, že v ní jednou provždy leží, protože se nedívají na to, co je nad nimi.

Periodizace dějin filozofie:

1. Filozofie starověké Indie a Číny od 15.stol. před n.l.
2. Antická filozofie od 7. - 6. stol. před n. l.
3. Středověká filozofie do 13. – 14.stol.
4. Renesanční filozofie 14. – 16. stol.
5. Novověká filozofie 16. -18. stol.
6. Filozofie 19.stol.
7. Filozofie 20.stol.

1.2.2 Hlavní filozofické disciplíny

Tři hlavní směry:

Ontologie – nauka o bytí (= to co existuje, to co jest)

Gnozeologie – teorie poznání („Co je poznání. Jak poznávám, jak je vůbec možné něco poznat.“)

Antropologie – zabývá se podstatou člověka („Odkud přicházíme? Co jsme? Kam jdeme?“)

Jsou považovány za teoretickou filozofii.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Naproti tomu tzv. filozofie praktická = lidské umění žít.

Etika – věda o morálce (lidské chování z hlediska dobra a zla).

Estetika – věda o krásnu

Logika – teorie myšlení

Filozofie se mohla začít vyvíjet až tehdy, když lidé začali **zpochybňovat a prověřovat** všeobecně přijímané pravdy (mýty = příběh, vyprávění, „Je to tak, jak je řečeno.“).

Rozdíl a posléze i rozpor mezi mýtem a samostatným zkoumáním dosáhl nejvyššího stupně ve starém Řecku.

K zamyšlení

„Tím nejkrásnějším, co kdy můžeme zažít, je tajemno... kdo už se nedokáže divit, kdo už nedokáže žasnout, je takříkajíc mrtvý a oči má vyhaslé.“ (Albert Einstein)

1.2.3 Proměny filozofického myšlení v dějinách

1.2.3.1 Antická filozofie

Řecká filozofie začíná v přístavním městě Miletos v 7. - 6. stol. př. n. l. a končí v polovině 6. stol. n. l.

Příčiny vzniku:

- a, příhodné geografické podmínky (možnost střetávání civilizačních vlivů)
- b, praktické potřeby (obchod, mořeplavba) → poznatky o světě
- c, řecké náboženství (mýty) netvořilo duchovní monopol → konkurenční výklad (racionální)

Rysy nejstarší filozofie:

- a, snaha o racionální výklad světa a postavení člověka v něm
- b, všehověda (teoretická i praktická)

1.2.3.1.1 Miletská škola

Orientovali se na hledání pralátky (arché) v konkrétní hmotné podobě. Pralátka není pasivní mrtvou hmotou, ale je nadaná vlastním životem – vnitřním zdrojem pohybu a vývoje (= hýlozoismus).

Thalés

Za pralátku považuje vodu, protože má životodárnou sílu a je velmi proměnlivá (tekutina, pára, led, sníh). Vypočítal termín zatmění Slunce, výšku pyramid z délky jejich stínu a formuloval řadu matematických pouček např. Thaletova kružnice.

Anaximandros

Pralátkou je apeiron (neurčité a neomezené) smyslově nepřístupný. Všímal si vzniku a zániku věcí.

Anaximenés

Vidí arché jako vzduch, uvádí stlačování a zředování vzduchu jako princip vzniku a zániku věcí.

1.2.3.1.2 Pýthagorás (580 – 500 př. n. l.)

Vědec, matematik a filozof. Hledá princip, který zakládá řád kosmu, v kvantitě, čísle. Číslo ve vztahu k věcem nevyjadřuje pouze rozměr věci či počet, ale též kvalitu. Kosmický řád je výsledkem harmonických poměrů, vyjádřených čísly. Je zakladatelem orfiků = učení o převtělování duší.

1.2.3.1.3 Hérakleitos

Jediný uvažuje dialekticky (= učení o vývoji, svět v neustálém pohybu).

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Dvakrát člověk nevstoupí do stejné řeky.“ = nepřetržitost a neopakovatelnost bytí.

Každá věc ke svému bytí potřebuje protiklad např. den x noc, muž x žena → jednota protikladů. Neustálá změna není chaotická, ale je řízená Logem (rozum, řád, zákon). Podstatou světa je oheň (pra-energie). Herakleitos prohlásil:

„Tento svět, týž pro všechny, nestvořil žádný z bohů ani lidí, ale vždy byl, jest a bude věčně živým ohněm, rozněcujícím se podle míry.“

1.2.3.1.4 Eleaté

Poukazují na vztah mezi pravým poznáním (výsledek práce rozumu) a pouhým zdáním (výsledek klamu smyslů).

Představitelé: Parmenidés a Zenon

Parmenidés z Eleje

Opak Hérakleita, zdůraznil roli rozumového poznání, popírá jakoukoliv změnu.

Jen jsoucno jest - neměnné, trvalé, to co vyplňuje prostor je rozumem poznatelné.

Nejsoucno není – prázdný prostor, který je zdrojem pohybu a změny. Změna je jen zdáním našich smyslů, je to klam.

Zenon

Důkazy neexistence pohybu – tzv. aporie

DŮ: Vysvětlí proč Achilles nikdy nedohoní želvu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2.3.1.5 Mladší fyzikové

Snaží se smířit rozpory Eleatů a Herakleita. Jejich částice nejsou již nadány vlastním pohybem (nejde o hylozoismus), nýbrž na jejich neměnné základy bytí (pralátky) působí vnější síla.

Představitelé:

Empedoklés

Pralátkou jsou 4 živly (voda, oheň, země, vzduch) a vnějším hybným principem je Láska a Nenávist.
Anaxagorás

Pralátkou jsou semena (nekonečné množství částic) jimiž pohybuje Nús.

Atomisté (z řec. Atomoi = konečný, nedělitelný)

Reakce na aktuální problémy své doby (zejména pohyb – klid, bytí – nebytí). Navazují zejména na Anaxagora, tato koncepce ovlivnila vědu do konce 19. století.

Představitelé: Leukippos a Demokritos

Demokritos

Svět je jednota atomů (jsoucna) a prázdná (nejsoucna), v němž se atomy pohybují po předurčených drahách, i člověk má určený osud (= determinismus).

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

K zamyšlení

„Počátky věcí jsou neomezeny co do množství, a pokládali je za nerozřezatelné, (atomoi), nedělitelné a neporušitelné, ježto jsou tuhé a nemají v sobě prázdna, neboť dělení, jak říkali, děje se tam, kde je v těle prázdno.

A tyto atomy se pohybují v neomezeném prázdnu, jsou od sebe odděleny a lišící se tvary, velikostí, polohou i uspořádáním. Vzájemně se dostihují, srážejí se a jedny při setkání odskakují, druhé se pak navzájem splétají pro souhlas tvarů, velikosti, poloh a uspořádání, u sebe trvají a tak vznikají složené věci.“

Význam řeckého materialismu

- První evropská filozofie
- První nenáboženský výklad světa
- Materialismus má své hranice (nemůže hodnotit osobnost člověka)
- Pojetí světa jako celku

1.2.3.2 Řecký idealismus (vrcholné období řecké filozofie)

Atény jsou politickým a duchovním centrem, vtiskly ráz i filozofii. Ústředním tématem není zkoumání přírody, nýbrž člověk a společnost (antropologický obrat).

Zájem o politiku vyžaduje obratnost a pohotovost slova jež vede k úspěšné kariéře

= degradace myšlení (ukecat, zpitomět protivníka), zhoubné mravní nástrahy, pohlavní výstřednost.

Uznávali právo silnějšího a otroctví je pro ně přirozený jev.

Této potřebě vyšli vstříc sofisté.

Sofisté

= učitelé moudrosti (řečnictví) za peníze

Představitelé: Prótagorás, Gorgias a Hippas

Prótagorás

Zastáncem „individualismu.“ „Existuje jenom pravda subjektivní, pravda právě vzhledem k člověku, který větu pronáší.“

Význam sofistiky:

- Odklon od přírody, zaměření na člověka
- Předmětem myšlení samo myšlení
- Etická měřítká podrobena rozumovému zkoumání

Nejvýznamnější představitelé antiky:

Sokrates 469 – 399 př. n. l.

Původně byl kameníkem, jako voják prokázal velkou statečnost. Za kritiku aténské demokracie byl odsouzen k trestu smrti vypitím poháru jedu. Odmítl nabízenou příležitost k útěku – občan se musí podřídit zákonům státu, v němž se dobrovolně rozhodl žít.

K sofistům se stavěl kriticky, užíval některých jejích metod (logické operace) k nacházení obecně platných pojmů metodou dialogu. Svoji filozofii jednoznačně orientoval na člověka. Zabýval se zejména etikou.

Správně přemýšlet znamená i správně jednat.

Výrok „Vím, že nic nevím.“ Člověk si má uvědomovat svou nevědomost. Rozum se zde sklání před vnitřním hlasem svědomí (= daimonion), který S. vedl a zdržoval od nepravého jednání.

Platón 429 347 př. n. l.

Pocházel z přední aténské rodiny, kde založil filozofickou školu tzv. Akadémia.

Navazuje zejména na svého učitele Sokrata (idea dobra) a Pythagora (převtělování). Filozof s největším vlivem na celé další dějiny lidského myšlení, autor myšlenky dvou světů – světa idejí (= nepoznatelné

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

podstaty, které jsou nezávislé na přírodě, na duši člověka a jsou mimo reálný svět) a světem smyslovým (= věci reálného světa jsou napodobeninami světa idejí).

Naše racionální poznání je rozpomínání duše na to, co vnímala v minulosti (v říši idejí a ve svých předchozích existencích). Nejvyšší ideou je idea dobra, která dává říši idejí řád.

Samostatný svět idejí – lidské duši – svět jevů (smyslový) : vrcholy tzv. platónského trojúhelníku

DŮ: Vysvětli Platonovou teorii poznání (smysly x rozum) z „podobenství jeskyně“ z díla Politea.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nevýznamnější díla: autor 25 dialogů (tj. forma, kterou užíval)
Obrana Sokratova (interpretace S: vlastní obhajoby v procesu)
Faidón (o duši a nesmrtnosti, o idejích)
Politeia (o podstatě státu, mravnosti apod.)

P. názory na společnost:

Navrhuje svoji představu ideálního státu, založeného na principu spravedlnosti.

Stát má být harmonické spojení vládců (představitelů moudrosti), vojáků (statečnost) a výrobců (uměřenost). Významnou roli hraje v P. státě poslušnost, podřízenost se zájmům celku, askeze – štěstí za cenu vzdání se značné části individuální svobody.

Aristotelés 384 – 322 př. n. l.

Narodil se v rodině významného lékaře, vychovatel Alexandra Makedonského.

Největší P. Žák a odpůrce (kritizoval P. ideje: „P. je přítel, ale větší přítelkyně je pravda.“).

Založil filozofickou školu Lykeion (Lyceum) Je nejuniverzálnějším myslitelem starověku, do svého systému přejímá a přetváří všechnu dosavadní vzdělanost.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Idea (podstata) je přítomna v každé reálně existující věci, jako jednota látky (možnost něčím být) a formy (idea, duch) = dualistická filozofie. Forma oživuje, pohybuje mrtvou látkou, základní formou je Bůh.

A. pojetí Boha je tzv. deismus = Bůh jako první hybatel, vytvořil systém světa, ale nezasahuje do jeho dění. Svět funguje podle přírodních zákonů.

A. názory na společnost:

Na rozdíl od asketů v P. názoru vychází A. z ideálu štědrosti a obecného prospěchu (monarchie, aristokracie). Otroctví je zcela přirozený jev.

1.2.3.3 Středověká filozofie

Středověká filozofie je bezprostředně svázaná s křesťanským náboženstvím

Program křesťanství:

1. úsilí o dosažení sociální spravedlnosti a o obnovení morálních a náboženských norem
2. univerzálnost (= bylo určeno všem, bez ohledu na majetek a sociální příslušnost)

Vývoj raného křesťanství: I.. patristika - teologie a filozofie „církevních otců“, 1. - 8. stol.

- tři období patristiky:

- apologetika (1. - 2. stol.) = obrana křesťanství
- dogmatika (3. - 4. stol.) = základní pravidla
- systematika (5. - 8. stol.) = vytváření systému

Pro počáteční křesťanství má velký význam r. 313, římský císař Konstantin zrovnoprávnil ediktem milánským křesťanství s ostatními kulty

Augustinus Aurelius (354 - 430)

- nejvýznamnější představitel systematického období
- rozmařilé mládí, nakonec biskupem
- jeho filozofie vychází ze zásady „Věř, abys rozuměl.“, přirozené poznání vede člověka k náboženské víře, která pak pomáhá lépe poznat boha i povahu stvoření (svět)
- dílo: O boží obci - vývoj jako boj říše boží (společenství vyvolených bohem) s říší satanovou (společenství zatracených), tento boj směřuje k úplnému oddělení obou s
- je zastáncem predestinace - tzn. předurčení člověka k hříchu (svobodnou vůli měl pouze Adam)

II. scholastika (lat. schola = škola) 9. - 15. stol.

Učila se na církevních školách a později i na univerzitách

Cílem bylo vytvořit rozumový základ pro křesťanský světový názor

Dělí se na: 1. rané období - spor o universalia (vliv Platóna)

2. vrcholné období - T. Akvinský (vliv Aristotela)

Spor o universalia = tj. o existenci obecných pojmů vyjadřujících podstatu jednotlivých věcí

- nominalisté - universalia neexistují, jsou to jen jména, která tvoří lidé
- realisté - (lat. realia = věcný) universalia reálně existují (před věcmi - Platón, ve věcech - Aristotelés)

Tomáš Akvinský (13. stol.)

- dominikánský mnich, největší představitel scholastiky
- hlavní přínos spočívá v chápání víry a rozumu jako dvou způsobů poznání, víra není rozumu jednoznačně nadřazena, ale díky božskému světlu má jistotu pravdy, zatímco poznatky získané rozumem mohou být klamné
- boží existenci dokazujeme racionálně ze stvořeného (pět důkazů boží existence)
- hlavní spisy: Summa teologická, Spisek o bytí a bytnosti

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2.3.4 Renesanční filozofie (14. - 16. stol.)

- renesance znamená znovu - zrození (obnovení)
- dochází k rozchodu se středověkou tradicí znovuoobjevením přírody a člověka
- vychází z humanismu
- ve filozofii vznikají 2 proudy:
 1. návrat k antice např. F. Petrarka, E. Rotterdamský
 2. nová filozofie vycházející z aktuálních poznatků (poznámky o vesmíru a přírodě, vynálezy - kompas, střelný prach, knihtisk)

- představitelé:

Giordano Bruno - nejvýznamnější osobnost přírodní filozofie, přináší nejdůslednější panteismus (= ztotožňuje boha se skutečností)

Galileo Galilei - jeho matematický model světa překračuje hranice renesance do novověku

Francis Bacon [bejkn] - filozof, právník a státník. Základ poznání viděl v empirii (zkušenosti). „Vědění je moc.“ - ovládnout přírodu, aby sloužila člověku.

Filozofický přínos:

1. jistota poznání, musíme se vyhnout vrozeným překážkám (idolům) v poznání, např. přespřílišné autority, nevhodný výběr slov, individuální založení člověka, myšlení zahaleno vůlí a afekty
2. induktivní metoda (od dílčích poznatků k závěrům), např. smysly (pozorování) - zkušenost, experiment - obecný závěr

1.2.3.5. Novověká filozofie (17. stol. - polovina 18. století)

- společenské změny (vzestup měst, buržoazní revoluce) vedou k rozvoji přírodních věd.
- poznávacím ideálem se stává matematika.
- ve filozofii se ústřední otázkou stává problematika poznání (gnozeologie):
 - a) senzualismus (vychází ze smyslového vnímání)
 - b) racionalismus (vychází z rozumu)

- představitelé:

René Descartes [dekárt]

Francouzský filozof, lékař a matematik. Jeho filozofický systém je dualistický = veškeré bytí je tvořeno spojením dvou substancí (podstat), myslící (duše, vědomí) a rozprostraněné (hmoty). Gnozeologie - jisté poznání musí vycházet z jistoty stanoviska. Všechno uveď v pochybnost (smysly klamou, rozum nedostačuje k poznání). V pochybování jsem si jist sebou jako myslící bytostí („Cogito ergo sum.“ - „**Myslím, tedy jsem.**“). Hlavní díla - Rozprava o metodě, Úvahy o první filozofii.

John Locke [lok]

Představitel senzualismu - „**Nic není v rozumu, co dříve nebylo ve smyslech.**“.

Gnozeologie - lidský rozum je nepopsaná deska (tabula rosa). Obsah vědomí pochází z vnější (počítky) a vnitřní zkušenosti (vjemy).

Hlavní díla: Eseje o lidském rozumu, Dvě pojednání o vládě.

George Berkeley [bárkli]

Navazuje na Locka na jeho senzualismus, zbavuje ho všech prvků materialismu ⇒ subjektivní idealismus.

Říkáme-li, že něco existuje, pak konstatujeme, že to „máme ve vědomí“ („**existovat znamená být vnímán**“).

David Hume [hjúm] 1711-1776

Rozvíjel teorii poznání až k agnosticismu (= popírá možnost poznání). Věci nepoznáváme jaké jsou, ale tak, jak se sdružují, seřazují v naší mysli. Např. zubař → trhání zubů → bolest.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2.3.6 Filozofie 18. století

Vzniká směr zvaný osvícenství. Důraz byl kladen na rozum, lidskou svobodu, demokracii, nevyhnutelnost pokroku apod. Vše vedlo ke vzniku Velké francouzské revoluce.

Představitelé: Voltare, Denis Diderot [dydro], Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Hegel

Immanuel Kant 1724 - 1804

Svou filozofií se snaží smířit rozpory mezi racionalismem, empirismem a osvícenstvím. K. provedl kritiku lidského poznání a stanovil hranice lidského rozumu i vědy.

Jeho fil. začíná tzv. kopernikovským obratem, tj. dosud bylo poznání vykládáno z předmětů (skutečností), nyní z člověka a jeho vrozených možností poznávat.

Naše poznání skutečnosti se odvíjí od předem daných (=apriori- časoprostorové brýle) možnosti poznání to je svět pro nás. Svět o sobě je lidským smyslem i rozumu nepřístupný, neboť nazíráme na něj apriorními formami poznání.

Nejvýznamnější díla: Kritika čistého rozumu
Kritika praktického rozumu

Georg Wilhelm Friedrich Hegel [hégl] 1770 - 1831

Jeho filozofie je založena na dialektickém principu (vývoj protikladů). Vše, co se děje, je proces seberozvíjení absolutního ducha, který probíhá ve třech stupních (teze- antitéze- syntéza).

Hegelova filozofie dějin:

Chápe dějiny jako účelné naplňování zákonitého vývoje ducha který jedná prostřednictvím jedinců, kteří si mohou mylně vykládat svoje činy jako výsledek vlastní lidské vůle. Ve skutečnosti však pouze naplňují historickou nutnost.

H. filozofie jakožto poslední velký systém.

Nejvýznamnější díla: Dějiny filozofie
Fenomenologie ducha

1.2.3.7 Filozofie 19. století

Tématem číslo jedna se ve filozofii stává člověk. (iracionalismus, pozitivismus a marxismus)

Iracionalismus

Odmítá možnost rozumového vysvětlení světa. Podstatu skutečnosti lze pochopit jedině citem, vůlí, intuicí, vírou apod.

Představitelé: Artur Schopenhauer, Soren Kierkegaard [kjerkegór], Friedrich Nietzsche

Friedrich Nietzsche [nýče] 1844 - 1900

Základním životním principem je individuální „vůle k moci“ (je agresivní a panovačná). Staví se proti stávajícímu řádu světa a jeho základním hodnotám (pravda, morálka, bůh). Je třeba zavést novou panskou morálku a stát se nadčlověkem, který se zřekne všeho, co ho brzdí, co ho činí slabochem.

Jeho představa o nadčlověku byla později ve zvládnutí podobě zneužita např. fašismem.

Nejvýznamnější díla: Lidské, příliš lidské
Tak pravil Zarathustra

Pozitivismus

Vzniká ve 30. letech 19. století. Preferuje význam zkušenosti (empirie) nad rozumem.

Představitel:

Auguste Comte [ogist comt] 1798 - 1887

Pravdivé poznání poskytuje jen zkušenost, která má spočívat na vědeckých základech.

Podle C. prochází vývoj lidského myšlení třemi stadii:

- teologické - čl. vysvětluje jevy pomocí nadpřirozených sil
- metafyzické - převaha abstrakce (filozofické pojmy) nad nadpřirozenými silami

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

c, pozitivní (vědecké) - skutečnost je vysvětlována na základě faktů

C. vytváří moderní klasifikaci věd podle všeobecnosti a jednoduchosti: matematika, astronomie, fyzika, chemie, biologie a sociologie

Marxismus

Vzniká ve 40. letech . Snaží se o analýzu buržoazní společnosti, jejich ekonomických a sociálních zákonitostí. Představitelé:

Karel Marx a Bedřich Engels

Vycházejí z Hegelovy dialektiky a Fierbachova antropologismu (bůh nestvořil čl., ale čl. boha).

Podstatou světa není absolutní duch (idea), ale materiální skutečnost. Podstatu čl. tvoří práce, při níž se čl. odcizil své podstatě, svému produktu a ostatním lidem. Vzniká sociální a ekonomická nerovnost.

V ekonomických vztazích vzniká třídní boj, který je hybnou silou dějin. Vývoj vede k proletářské revoluci, zrušení protikladů a vzniku beztřídní společnosti.

1.2.3.8 Filozofie 20. století

Minula doba velkých systémů. Filozofie je velmi různorodá, což bylo podmíněno prudkým vývojem věd a vzrůstajícím

pocitem kulturní a civilizační krize (světové války, hospodářské krize, odcizení čl. v moderní industrializační společnosti a podobně.).

Fenomenologie

Z řec. Fainomenon = jev. Zakladatelem je Edmund Husserl, rodák z Prostějova. U nás fenomenologii rozvíjel Jan Patočka- filozof evropské úrovně.

Edmund Husserl 1859 - 1938

Fenomén je vše, co se nám ukazuje ve zkušenosti, ať vnější či vnitřní.

Fenomén je poznatelný ve dvou vrstvách:

1. základní vrstva empirická, která vzniká smyslovým poznáním
2. vrstva esenciální, která je přístupná duchovnímu zření jako podstata onoho fenoménu (obdoba platónských idejí - pravzorů).

Filozofie se má zabývat esencemi (podstatami) a vědy empirickými fakty.

Existencialismus

V 50. a 60. letech se stal téměř módou jak ve filozofii, tak v umění.

Prvním představitelem je Dán Soren Kierkegaard. Existencialismus vychází z fenomenologie, klade však důraz na individuální existenci čl. a jeho prožitky v mezních situacích (tváří v tvář smrti) nebo ve stavech úzkosti, nudy, pocitu osamocení

Představitelé: Martin Heidegger, Karl Jaspers, Albert Camus [kami], Jean Paul Sartre.

Hermeneutika

Filozofický směr usilující o hledání metod porozumění světu a čl., pochopení, výkladu, vysvětlení.

Představitelé: Karl Otto Apel 1922, Hans Georg Gadamer

Hans Georg Gadamer

Do poznávacího (porozumívacího) procesu vnášíme určité předpoklady (předporozumění), které jsou dějinné, podmíněné společensky a individuální. Ústřední význam má jazyk. Svět je prožíván v komunikaci, odhalován v jazyce.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Novopozitivismus (též logický pozitivismus)

Vzniká ve 20. letech 20. století. Úkolem filozofie se stává řešení problému jazyka a sdělnosti.

Představitelé:

Bertrand Russel 1872 - 1970

„Svět není souhrn věcí, ale faktů.“ Zmocnění se faktů (= pojmenování) a operace s nimi - všechno je problém jazyka.

Ludwig Wittgenstein 1881 - 1951

Předmětem filozofie není obsah vědomí, ale jazyk, jímž hovoříme o faktech.

Později dospívá k přesvědčení, že nelze konstruovat „ideální“ jazyk odtržený od života - zaměřuje se proto na analýzu reálného jazyka, který považuje za formu hry, jejíž pravidla přejímá každý, kdo do ní vstupuje.

Dílo: Logicko filozofický traktát

Pragmatismus

Z řec. pragma= jednání, praxe. Zastává postoj, který upřednostňuje užitek, zisk, úspěch nad ostatními hodnotami. Přiznává rozmanitost pravd, kde pravdou je to, „co nejlépe pracuje pro nás, to nejlépe vyhovuje životu...“

Představitelé: William James, John Dewey

U nás pragmatismus zpopularizován díly K. Čapka.

Postmodernismus

Nejsoučasnější směr 20. století. Tato filozofie kritizuje názory, které uznávají dějinný pokrok

Poznání světa se díky rozvoji vědy zdokonalilo a zesložitélo. Dnešní čl. pochopil, že je schopen zcela reálného, ba dokonce okamžitého sebezničení, a to (paradoxně) díky své racionální dokonalosti. Tváří v tvář krizové situaci moderní společnosti vytváří postmodernismus koncepti pluralitního světa a pluralitní společnosti jako možnou protiváhu univerzalizmu a totalitarismu.

Představitelé: Jean Francois Lyotard 1924 – 1998, Gilles Deleuze

1.2.4 Česká filozofie

= nechuť k pěstování systematické filozofie, proto je česká filozofie spojena s jinými oblastmi duchovna - s uměním, náboženstvím, politikou, výchovou nebo speciálními vědami. Přesto i u nás najdeme filozofy evropského formátu - Komenský, Patočka, Masaryk

Tomáš Garrigue Masaryk 1850 - 1937

Zaměřil se na čtyři oblasti lidské činnosti. Byla to politika a filozofie, problémy vědy a náboženství.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Masaryk politik a filozof

Sám o sobě prohlašoval, že se za filozofa nikdy nepovažoval, také nevytvořil ucelený fil. systém.

Pokud se hlásí k Platónovi jako učiteli, tak především v tom, že jeho ideje přijal ve formě víry v ideu života. Když posuzuje fil. systémy minulosti, váhá jim přiznat smysluplnost. Žádný nedokázal vyřešit tak bolestné problémy lidstva, jaké jsou bída, válka a revoluce.

M. má sloužit fil. k praktickým účelům. Tak porozuměl i Platónovu požadavku, aby byli filozofové vládci a vládci filozofy.

M. vztah k náboženství

Je teista, tj. věří v Boha. Důvodem je víra v účelně uspořádaný svět, kdy odmítnutí stvořitele nám brání porozumět vzniku, vývoji a cíli veškerenstva. Ježíš je pro něho svými skutky „živým náboženstvím“ (lásky k bližnímu, dokázal i odpouštět, léčil nemocné, živil chudé apod.).

.Dílo: Sebevražda

Je vlastně analýzou nemoci moderního čl., ve které jako poslední řešení hledá sebevraždu. M. ji neschvaluje, avšak řešení,

které nalézá je problematické. Myslí na nové náboženství, které by podobně jako náboženství lidem ve středověku bylo

oporou v životních krizích. Východisko nalézá v lidství - humanismu jako smyslu života a jeho hledání je zdrojem moderní harmonie člověka.

Čeští filozofové posledního desetiletí: Ferdinand Peroutka, Erazim Kohák, Milan Machovec, Václav Bělohradský a další.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.2.4 Význam etiky v životě člověka

Morálka je pojem, který zpravidla vyvolává negativní reakci. Zákazy a příkazy, které nepříjemně zužují svobodu mého jednání. Morálka a etika nám ukazují tajemství mravního života a jeho zákonitosti.

Zákonitosti v mravním životě jsou jako dopravní předpisy, které nás bezpochyby omezují v našem rozhodování, ale zároveň chrání náš život.

Etika vznikla v antickém Řecku jako součást filozofie.

Pojem etika z řec. ethos nebo latinského mos = mrav, zvyk, obyčej. Morálka a etika neznamenaí totéž.

Morálka - souhrn určitých pravidel, jimiž by se lidé měli řídit (životní praxe).

Etika - fil. disciplína, která tato pravidla zkoumá (teorie morálky).

Význam etiky v životě člověka

Chce objevit (rozumem), zda naše jednání je v souladu s mravními pravidly nebo jim odporuje.

Proto E. proniká do nejrůznějších oborů např. etika lékařská, sociální, obchodní, politická, novinářská apod. Hlavní význam má E. při vytváření charakteru, při výchově dětí i dospělých. Pomáhá nám při vytváření postojů v rozlišování dobra a zla.

K zamyšlení

1. Dokázal bys po přečtení úvodu předběžně určit, čím se bude etika zabývat?
2. Setkal ses v životě s tím, co bys mohl nazvat mravní nehodou?
3. Domníváš se, že je lepší nechat člověka plnou svobodu s tím, že časem sám pozná morální pravidla, nebo ho vybavit morálními pravidly s tím, že bude objevovat svou svobodu?
4. Dokázal bys vysvětlit základní rozdíl mezi etikou a morálkou.
5. V jakých oborech se užívá etika? Dokázal bys je vyjmenovat?
6. Co znamená, když se o někom řekne, že je to bezcharakterní člověk?

1.2.5 Etika a její předmět, základní pojmy etiky

Předmět etiky

Slouží k teoretickému objasňování a zdůvodňování k praktické změně morálních pravidel.

Základní etické pojmy

Většinou se vyskytují jako párové kategorie.

dobro - je všechno, co může někoho (něco) zdokonalit

zlo - ztráta úplnosti

moudrost - schopnost rozlišovat mravní dobro a zlo, vyvíjí se po celý život

etiketa - týká se mezilidských vztahů; je to souhrn pravidel chování a požadavků na vnější projev

autonomie - z řec. autos= sám; člověk sám je pokládán za tvůrce své morálky

heteronomie - z řec. heteros= jiný, druhý; označení pro morální systémy, které mají svůj zdroj mimo lidský svět

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kantův kategorický imperativ - příkazující tvrzení „Jednej tak, jak chceš, aby se chovali jiní.“

svoboda - v nejširším slova smyslu je to možnost existovat a projevovat se podle svého sebeurčení

a, svoboda vnější - svoboda od nátlaku, možnost konat co chce

b, svoboda vnitřní - k jednání určí sám sebe, mám svobodu volby, etika se zabývá touto vnitřní svobodou

tolerance - respektování různých názorů a stanovisek jiných lidí (snášlivost)

solidarita - vzájemná pomoc

humanismus - zdůrazňuje právo čl. na štěstí a skutečné lidské vztahy

farizejství - plnění morálních zásad je formální, z vypočítavosti

altruismus - obětování svých zájmů ve prospěch jiných lidí

egoismus - preferování vlastních zájmů

svědomí - hlas mravní odpovědnosti vůči druhým lidem, hlas druhého v nás

empatie - schopnost vcítit se do prožívání druhého

konvence - zvyklost

hodnota – vše, co pokládáme za významné a důležité

1.2.7 Kořeny naší etiky

Antická etika ctnosti

ctnost = dobrá činnost, trvalá a pevná dispozice jednat dobře

V antice se cenili čtyři základní ctnosti:

rozumnost - schopnost řídit se rozumností

statečnost - přes všechny překážky usilovat o dobro

zbožnost - celostný pohled na svět a rozhodnutí brát život se vší vážností

spravedlnost - vyvážené vztahy ve společnosti a v lidských vztazích

Různost mravních ideálů v antice

Druh morálky	Představitelé	Základní myšlenka
Sokratovská ironie	Sokratés	Důkladné sebepoznání dává poznat pravdu a mravnost.
Etika ctnosti	Platón	Soulad ctnostného myšlení a jednání jako cesta dobra
Aristotelova etika ctnosti	Aristotelés	Rozumná volba hodnot a jejich praktické uskutečňování vede k blaženosti.
Stoicismus	Zenon z Kitia	Kdo zcela popře vášně, dosáhne vnitřního klidu.
Hédonismus	Epikuros ze Samu	Cílem je blaženost, získání slasti a vyhýbání se strastem.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Křesťanská morálka	Ježíš Kristus	Láskyplná služba Bohu a bližnímu utváří dobrého člověka.
-----------------------	---------------	---

K zamyšlení

V Xenofontově knize Platon říká, že krása v duších je cennější než krása těla.

1. Co všechno z toho může pro tebe vyplývat?
2. Stalo se ti někdy, že tě zaujal nepřilíh pohledný člověk, a čím?

Aristoteles napsal: „Ne pouze znát ctnost, nýbrž ctnostně jednat.“

1. Jak bys charakterizoval lidi, kteří ctnosti znají, ale neuskutečňují je.
2. Potkal jsi nějaké?

Lze říci, že člověk, který je lhostejný ke společenskému dění, je stoik?

Epikuros razil heslo „Žij skrytě“, abys měl větší prostor pro rozjímání a nalezení klidu v duši.

1. Jaké jsou přednosti a zápory tohoto způsobu života?
2. Myslíš, že i dnes jsou lidé, kteří se snaží prostřednictvím požitků dosáhnout štěstí? A je více těch, kteří Vyhledávají nižší, nebo těch, kteří usilují o vyšší potěšení?

Křesťanská etika

Zakladatelem je Ježíš z Nazaretu, který přejímá židovskou etiku (= desatero přikázání, nepokradeš, nezabiješ ...).

Židovská etika ukazuje, co má budoucnost a perspektivu. Je soustředěná kolem otázek rodiny, národa, spravedlnosti

i problémů sociálních. Ježíš tuto etiku radikalizuje, všichni jsou dětmi Boha, jsou si rovni. Nad židovskou ideu důsledné spravedlnosti

kladl požadavek odpuštění, nenásilí a lásky k člověku v nouzi. Jedině skrz tuto lásku se člověk může setkat a Bohem.

Úcta k lidské důstojnosti i v těch nejponiženějších situacích lidské bezmocnosti je novým prvkem, který křesťanství vneslo do dějin; na tomto základě se začíná budovat sociální pomoc (špitály, hospice apod.).

1.2.8 Typy moderní etiky

Novodobé mravní ideály, to je ty, které vznikly od 16. století až do současnosti, se do určité míry inspiroují předchozími morálními normami. Svůj vliv přitom měly nejen antické prameny, ale i konkrétní společenské podmínky, v nichž se mravní ideály formovaly např. komunistická etika.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Etické ideály současnosti

Druh morálky	Představitelé	Základní myšlenka
Machiavelismus	Niccolo Machiavelli	Vlastní cíl je povýšen na zákon.
Egoistický hédonismus	Aleister Crowley	Vlastní požitok je nadevše.
Utilitaristická morálka	J. Bentham, J. S. Mill	Osobní a společenský prospěch pomáhají nalést správná mravní řešení.
Komunistická morálka	K. Marx, B. Engels	Materiální požadavky většiny určují co je správné pro každého.
Existencialistická morálka	S. Kierkegaard J. P. Sartre, G. Marcel	Vzít odpovědnost za svoji existenci je dobro.

K zamyšlení

1. Často je slyšet, že účel světí prostředky. Jak této „radě“ rozumíš?
2. Zdá se ti, že bys i v současné společnosti vystopoval nějakého machiavelistu?
3. „Ať jsou dobří a spravedliví lidé jakkoli bezmocní, jen kvůli nim stojí za to žít“ (Albert Einstein).
4. Nemáme nic společného s vyhnánými a neschopnými, ať umřou ve svoji bídě... pošlapte bídné a slabé...“
(Aleister Crowley)
5. J. Bentham tvrdí, že hraní v kuželky je právě tak dobré jako četba básní, je-li stejně velká kvantita potěšení. Jak to vidíš ty?
6. G. Marcel mluví o dvou postojích existence: „být“ a „mít“. Jaký postoj převažuje v dnešní společnosti?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

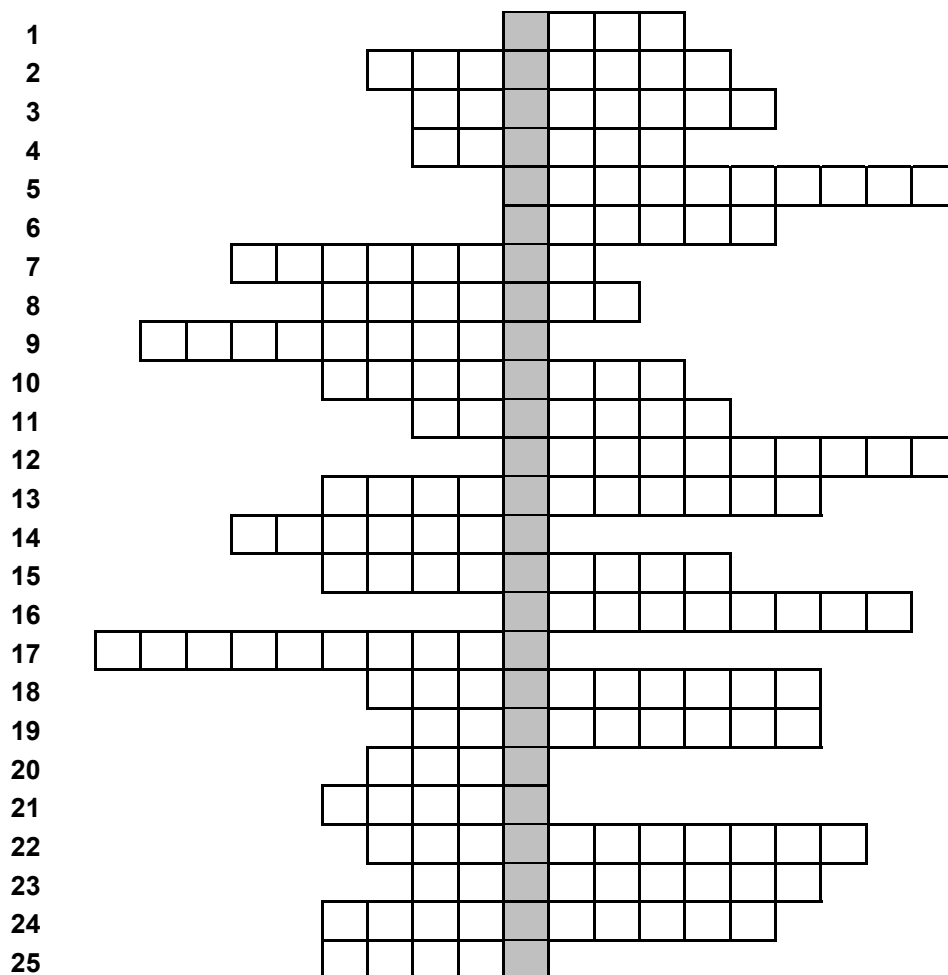
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Domácí úkol: Vylušti křížovku

Tajenka „.....“

- 1 – autor citátu „Jednej tak, jak chceš, aby se chovali jiní.“
- 2 – schopnost rozlišovat mravní dobro
- 3 – morální postoj, ve kterém člověk upřednostňuje vlastní zájmy
- 4 – trvalá a pevná dispozice jednat dobře
- 5 – obětování svých zájmů ve prospěch jiných lidí
- 6 – je jenom muška zlatá
- 7 – představitel myšlenky, že důkladné sebepoznání dává poznat pravdu a mravnost
- 8 – souhrn určitých pravidel, jimiž by se lidé měli řídit
- 9 – jedno z božích přikázání
- 10 – zásady, které měli Izraelci dodržovat
- 11 – hlas mravní odpovědnosti vůči druhým lidem
- 12 – vzájemná pomoc
- 13 – představitel myšlenky, že rozumná volba hodnot jejich praktické uskutečňování vede k blaženosti
- 14 – hlas druhého v nás
- 15 – vyvolání smrti pozitivním způsobem
- 16 – označení pro morální systémy, které vytvořil člověk
- 17 – jedno z božích přikázání
- 18 – odříkavý způsob ž
- 20 – z latinského mos

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- 21 – pro každého křesťana je symbolem morálky a lásky
- 22 – označení pro morální systémy, které mívota
- 19 – snášenlivostají svůj zdroj mimo lidský svět
- 23 – kdo popisuje jak se získává moc bez ohledu na morální zásady
- 24 – zdůrazňuje právo člověka na štěstí a skutečné lidské vztahy
- 25 – je všecko, co může někoho (něco) zdokonalit

Svobodná vůle a lidská činnost

Člověk je bytost schopná svobodného jednání. Člověk může vkládat mezi podnět a reakci na tento podnět určitou prodlévku, která nám dává možnost volby.

Rozum a svobodná vůle nás odlišují od jiných bytostí. Narodili jsme se jako lidé, z toho vyplývá nutnost lidsky se projevit, udělat svět lidštějším. Každá lidská činnost nabývá díky těmto kvalitám určitou morální hodnotu (míra lidskosti).

Svobodná vůle je schopnost učinit určitá rozhodnutí, nezávisle na jakémkoli vnějším donucení.

Člověk je nejen svobodný, ale nese za svou svobodnou vůli i odpovědnost.

Etika v kritických životních situacích

Etika se osvědčuje zvláště v našem přístupu k lidem, kteří se ocitli v životní krizi (např. vážná nemoc, úmrtí někoho blízkého, zrada, rozvrat partnerských vztahů).
Způsob, jak se s takovou skutečností vyrovnáme, je naprosto individuální a závisí na jedinečnosti situace. Základním pravidlem by však měla být snaha o účinnou pomoc, ať již v podobě praktické, nebo duševní (sdílení bolesti, potvrzení, že při někom stojíme).

12.9.1 Základní mravní povinnosti člověka

Člověka zavazuje mravní příkaz „ máš se rozvíjet“ (neboť je to povinnost tvého lidství).

Člověk sám rozhoduje o tom, co ze sebe udělá.

Z této povinnosti seberozvíjení a sebezdokonalování vyplývá pro člověka mravní povinnosti.

- 1.a, Povinnost vůči sobě samému v oblasti tělesné: přiměřeně pečovat o zdraví (strava, čistota, otužování, spánek, léčení) a varovat se toho, co zdraví ohrožuje (drogy, alkohol, pornografie
- 1.b, Povinnost k sobě v oblasti duchovní: rozvíjení schopností a nadání, sebevzdělání, přemáhání sobectví, poctivost a svědomitost.
2. Povinnosti vůči druhému člověku: neškodit mu, nepomlouvat, nelhat, pomáhat potřebným.
3. Povinnost ke společnosti. Úcta a poslušnost k rodičům, péče o výživu a vzdělání dětí, vzájemná tolerance a solidarita.
4. Povinnosti k přírodě a okolí: ekologická péče, netýrat zvířata.
5. Povinnosti k nadčasovým hodnotám: nespokojovat se s konzumismem, hledat pravdu a smysl života.

V plnění těchto povinností spočívá základ pravé lidské svobody důstojnosti, ale i pravého životního štěstí.

Zde začněte psát svůj text.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nadpisy – 1. úroveň – Arial tučný 12

Nadpisy – 2. úroveň – Arial tučný kurziva 11

Nadpisy – 3. úroveň – Arial tučný 11

Normální text – Arial 10